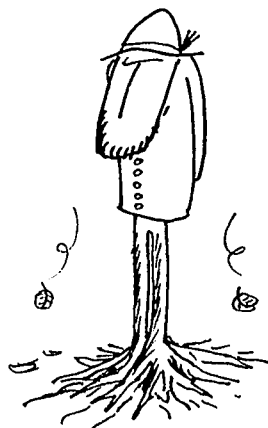

De wortels van de houtvester

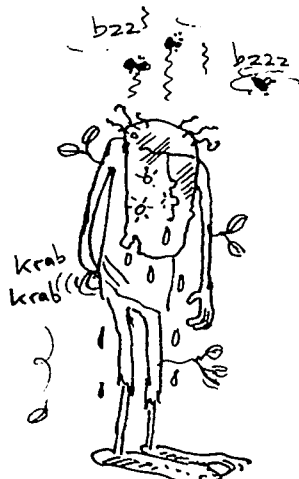
De houtvester bestaat niet meer. Sinds de laatste reorganisatie van het Staatsbosbeheer kennen we nog slechts prozaïsch het regiohoofd. Daarmee is niet alleen een achtenswaardig ambt historie geworden. Het ambt van, volgens het woordenboek, iemand die die bossen en bijbehorende eigendommen technisch, commercieel en administratief beheert en, indien in overheidsdienst, toeziet op de naleving van de regels die daarop betrekking hadden. Maar daarmee is ook een begrip, een levend woord uit onze taal verloren gegaan, waarvan de herkomst intrigeert.

Oud is houtvester in elk geval. Het begrip kwam al voor in het Middelnederlands, met daarnaast als synoniemen houtvoester, houtvoetster en houtvorster. Dat het eerste lid voor bos staat, wordt algemeen aanvaard. Maar waar staat dat -vester, -voester, enzovoorts voor? Daarover hierna een paar meer en minder speculatieve gedachten.

Bij -vester kunnen we bijvoorbeeld denken aan een afleiding van Oudfrans fesire (Engels: fester), van Latijn

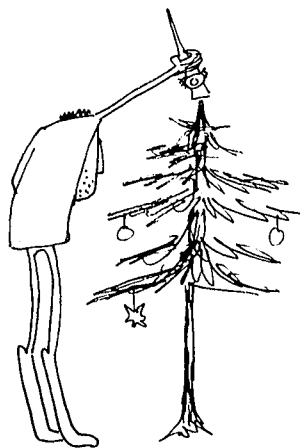
fistula, het (gaan) etteren of pijnlijk worden of blijven van een wond. Maar bosetteraar als verklaring wil er uiter-

bosetteraar

aard en terecht niet zo in. Misschien mogen we het meer verstaan in de zin van boskankeraar, altijd klagend en nooit is iets goed? Hoe dan ook, een wat zonderling beroep.

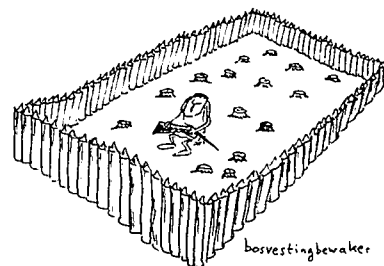
Positiever kunnen we denken aan Latijn vestire, Oudfrans vestir, Engels vest, het bekleden met een bepaalde functie, autoriteit e.d. Een houtvester was dan iemand die het bos diende te bekleden, een bepaalde functie moest doen vervullen, kortom er iets moois van had te maken. Of iemand die be-

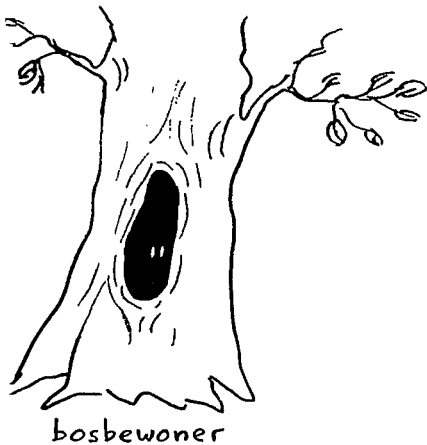
bosbekleder

kleed was met de zorg, verantwoordelijkheid voor het bos. Via Latijn vestis (van vestire) "kledingstuk" (vergelijk ons vest als onderdeel van het driedelig grijs of een slobberige trui met voorssluiting) krijgt deze positieve verklaring van houtvester bovendien de lading van iemand die daarbij het bos met zorg en warmte omringde - meer of minder conventioneel gekleed, dat blijft in het midden.

Daarnaast kan -vester ook afgeleid zijn van vest of veste in de zin van bolwerk. Dan komen we uit bij iemand die van het bos een vesting moest maken tegen de boze buitenwereld, het bos als

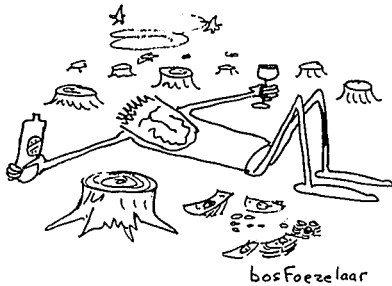
's houtvesters burcht of bolwerk. Dat suggereert enige xenofobie, hoewel iets van de splendid isolation van de eilandbewoner misschien toch ook wat in de aard van de houtvester zat? Verder langs dit spoor is vest of veste afgeleid van vast. Via vasten (in acht nemen, onderhouden; vgl. Latijn observare, kerklating vasten) was de houtvester dan degene die het bos moest onderhouden met inachtneming van de regels die het bos hem stelde ("Naturgemäse" bosbouw avant la lettre, al in de Middeleeuwen?) en/of met inachtneming van de regels die het gezag oplegde. Dat klinkt nog niet zo gek. Vast is verder verwant met Oudindisch pastyām "woonplaats". Was onze houtvester dan misschien een bosbewoner, zoals het Engelse forester naast houtvester ook bosbewoner betekent? Dat zou ook kunnen, maar lijkt wat denigrerend en gezocht, zelfs wat wrang: houtvesters hielden zich, hoewel misschien niet gaarne, regel-

bosbewoner

matig buiten het bos op, konden in het recente verleden bepaald vaker buiten het bos op kantoor achter hun bureau dan ergens anders worden aangetroffen.

Vanuit vast kunnen we via bevestigen (vastmaken) in de zin van versterken, bekrachtigen weer uitkomen bij "bekleden met een bepaalde functie", zoals we dat via vestire/vestir/vest eerder vonden. Een verklaring van -voester vergt wat meer inventiviteit. Zou het via foezel (slechte jenever) kunnen dui-

bosfoezelaar

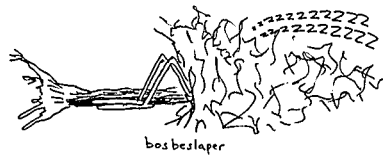
den op een bij houtvesters wat opvallend aanwezige combinatie van evidente drankzucht en slechte smaak, of vertoonden zij een in het oog springende en moeilijk onderdrukbaar neiging tot klandestien drankstoken (hout was per slot bij de hand), of hadden zij een kwalijke naam als verkopers van

bosoverwelder

minderwaardige spiritualiën zonder vergunning? Of moeten we via foezel denken aan foezelen "broddelen", "knoeien", dus houtvester als bos-(ver)knoeier? Deze mogelijkheden lijken vooralsnog speculatief en wat ver gezocht.

Misschien ook is de s in -voester ingelast en moeten we via foeteren aansluiting zoeken bij Frans foutre van Latijn futuere, eigenlijk "beslapen". Parodiërend op Asterix zouden we dan moeten concluderen: rare jongens die houtvesters! (of: rare jongens die ba-

bosbeslaper

zen van de houtvesters, maar mazzel voor die houtvesters). Of moeten we de fantasie intomen en aannemen dat die mensen een wat minder actieve indruk maakten of moesten maken? Maar foutre kan via afleiding van het tussenwerpsel ook opgevat worden als "zeggen". Zou de houtvester als boszegger dan een monomaan, lingu-

boszegger

istisch wat beperkt iemand zijn geweest? Het zou ook een soort kaartlegger kunnen zijn geweest, iemand die uit de stand van de bomen of takken de toekomst voorspelde. Zo ja, dan is de vraag: de toekomst van wie of wat, en in welke zin dan? De toekomst van het bos (productie b.v.) lijkt dan aannemelijker dan die van het weer of b.v. die van de buurman. Of

bosfoeteraar

kunnen we denken aan een bosspreker in de zin van woordvoerder voor het bos? Via foeteren (mopperen, ongenoegen uiten, uitvaren; denk aan onze eerdere boskankeraar) kunnen we overigens ook uitkomen bij de houtvester als iemand met de opdracht het onwillige of ondeugende bos de mantel uit te vegen. Een wat frustrerende taak; hoewel voor een ambtenaar weet je nooit, en het kan afleiden van wat er met je dienst gebeurt. De houtvester kon wellicht ook tot taak hebben niet op maar óver het bos te foeteren, uit te varen tegen alles wat het bos bedreigen kon. Als dat zo zou zijn, is het misschien geen wonder dat de functie van houtvester recent maar is gelaten voor wat hij is.

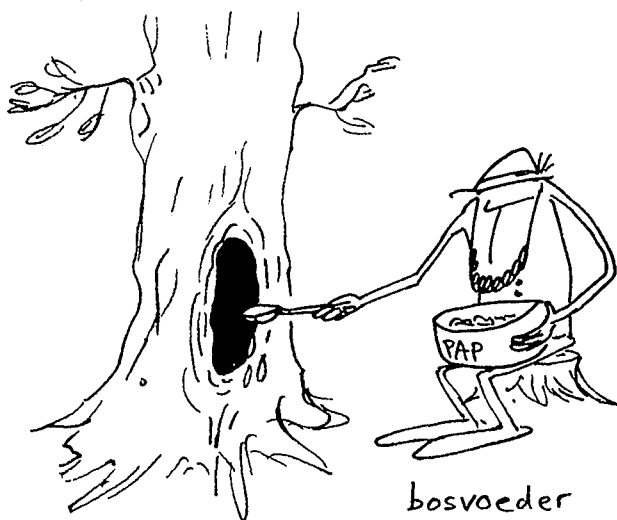
De eerste e in -voester kan mogelijk ooit ook bedoeld zijn als verlenging van de voorafgaande o. Dan zouden we houtvooster of houtvozer moeten lezen. Dat zou dan betekenen dat een houtvester iemand was die het bos of de bomen moest opvrijen, een soort animeerheer (vozen "vleien, strelen", vgl. kozen). Een wat dubieuze, prikkelende suggestie, maar als je al tegen de hond of de kat en kamerplanten in de vensterbank kunt praten, waarom dan geen bomen gevoosd? Minstens zo gewaagd en ondeugend is echter te denken aan een betekenis van, overdrachtelijk, iemand die in het bos voost. Al kan dat een stadium zijn vóór die van bosbeslaper en in de buurt

boskozer

komen van onze ook eerder opgespoorde bosbewoner.

De derde ingang is -voetster. Het vrouwelijke zit wat in de weg, maar laten we daar niet moeilijk over doen en uitweiden in bespiegelingen over emancipatie: de houtvoetster was hoe dan ook doorgaans van de mannelijke kunne. Ouder is Middelnederlands voester (zie hiervoor), vergelijk Oudengels fôstre, naast Middelnederduits vôster, Oudengels fôrstor (heden-daags Engels foster) "voeding, opvoeding"; in het later Middelnederlandse voetster is vervolgens onder invloed van voeden een d ingelast. Het betekent verzorgster. Zo komen we dan uit bij de houtvester als bosverzorgster.

bosvoeder

We herkennen in -voetster ook voet, het bekende lichaamsdeel onderaan het been. Dat voet past bij de indogermaanse wortel ped of pod (vgl. Latijn pês, pedis, Grieks pous, podos, Oudindisch pada), en zo komen we via poot (of is dat ontleend aan vulgair Latijn pauta?) uit bij poten, d.w.z. in de grond steken, planten. Onze houtvester was dan een bomenpoter of bosplanter. Dat zou best kunnen. Of had hij als opdracht het bos op de been te helpen en/of te houden? Dat klinkt ook niet onaannemelijk.

Ten slotte de houtvorster. Weglating van een mogelijk ingelaste t zou ons dan een bosonderzoeker opleveren.

Het -vorster kan echter ook hetzelfde zijn als Middelnederlands vorst of verste, tegenwoordig nog in dakvorst, dat samenhangt met Latijn postis (paal, deurpost), Oudindisch prsthá- "top, rug" dat verwant is met het voorzetsel "voor" en de wortel zou zijn van het werkwoord "staan". Was de houtvester dan iemand die voor paal in het bos moest staan (een niet erg uitnodigende en ambitieuze bezigheid), of iemand die als een paal in- of bij het bos moest staan (ook geen erg dynamische en inhoudsvolle activiteit met al die bomen die er ook maar staan te staan), dan wel iemand die zonder meer in het bos moest staan of aanwezig had te zijn (evenmin een erg boeiend beroep; vergelijk onze eerdere

bospaal

een niet omheind gebied begroeid met bos, struweel e.d., gereserveerd voor (het jachtgenot van) de landshoer. Het staat dus voor banbos of domeinbos buiten het voor houthakken en veeweiden vrijgelaten bos, van silva ("bos") forestis (buiten de muren of park, van Latijn foris "(recht)bank"). Maar waarom dan die overbodigheid, zo'n dubbelop "bosbanbos- of bosdomeinbosbeheerder" voor houtvester? Moesten de twee delen van het woord elkaar versterken om aan duidelijkheid niets over te laten? Wie werd er zo dom geacht dat zoiets noodzakelijk was, de houtvester of de "anderen"? Overigens leveren de alternatieven, naast een aantal min of meer gewaagde veronderstellingen, toch ook een aantal interessante, deels ook intrigerende mogelijkheden. Mogelijkheden, die toch vaak in de buurt blijven van wat we ons bij een goede houtvester voorstellen: iemand die voor zijn bos staat, het met zorg omringt, erover aan de bel trekt als het niet goed gaat. Jammer dat hij officieel niet meer bestaat.

bosbewoner), of, als vierde, iemand die voor het bos voor paal moest staan (een weinig eervolle taak waar mogelijke kandidaten zich niet snel voor zullen hebben verdrongen)? In elk geval geen van alle ambten die een hogere opleiding vereisten en veel carrièreperspectieven boden. Behalve dan de laatste uitleg, de houtvester die pal diende te staan voor het (zijn) bos. Dat lijkt er wel meer op.

Alles bij elkaar levert zo'n onbevangen verkenning van waar houtvester vandaan komt en waar het voor stond een paar alternatieven voor de officiële ethymologie van het woord. Die neemt aan dat -voster afgeleid is forest. Dat is